

Innlegg holdt av Morten Aas, koordinator i
Forum for natur og friluftsliv i Innlandet

Høringsmøte regionale planer i vannregion Innlandet og Viken 12. og 16.
mars 2021

Hva er vassdragene våre?

De er åpenbart natur. Fra det skrinne høyfjellet vårt og med et økende mangfold nedover mot våre produktive, kystnære vassdrag. Et livsmiljø for utallige arter som et fåtall, meg selv inkludert, kan navnet på.

Vassdragene våre er også kultur, og en del av vår kulturarv. Selv kommer jeg fra Trysil. Der 1500 menn tidligere arbeidet i skogen. De hogg tømmer, og tømmer «fløtte» de ned sidevassdragene mot hovedvassdraget. Det tømmeret som ikke ble foredlet på lokale sagbruk, det «fløtte» skogsarbeiderne nedover Trysilelva, Klarälven, ned til Vänern og Karlstads skogindustrier. På det meste gikk en million kubikk tømmer på elva. En vannbåren næringsveg som ble brutt og erstattet med store fossile lastebiler i 1991.

Vassdragene våre er opplevelser. Om det er i et hylende isbad på Sjørenga i Oslo, eller i et forventningsfullt fluekast etter storlaksen på Brufoss i Numedalslågen, eller om det er en padletur på en blekkstille septembermorgen på Vansjø i Østfold. Vi har alle minner fra våre vassdrag. Som rendølen Guren Hagen synger: «Det rinn vatnet gjennom livet vårt». Vassdraga våre er uløselig knyttet til vår identitet, den vi er, både som nasjon og enkeltindivid.

Vassdragene våre er også kraft. De gir kraft. Der en i forrige århundre demmet opp sjøer til store reguleringsmagasiner, og elvestrekninger ble lagt i rør for å utnytte fallhøyden til produksjon av elektrisitet. Jammen gikk det med store arealer, jammen gikk det med mye vassdragsnatur, men jammen fikk fellesskapet også mye tilbake, en stor nytteverdi for oss alle. Fundamentalt viktig for den velferdsstaten vi alle er så stolte av. Så var det noe som endret seg i 1991 der energiloven kom og gjorde strømmen til en fritt omsettelig vare. For et eller annet sted på veien fra det som var et norsk strømmarked og nå i stadig større grad er et europeisk strømmarked styrt av markedets betalingsvillighet, heller enn demokrati og politisk styring, så har mange falt av dette fellesskapet som en gang var utgangspunktet da norsk vannkraft historie startet.

Ja, hva er vassdragene våre?

Som jeg ofte sier: De er ikke noe forretningsforetak der verdiene kan defineres i kroner og øre, eller millioner eller milliarder om du vil. Vassdragene våre huser interesser og verdier som må forvaltes etter demokratiske prinsipper. Gode folk må samles rundt bord. Eller på skjermen, som her i dag. Dere sektormyndigheter må evne å prate sammen. Dere må møtes i en forståelse av hverandre, og helhet og langsiktighet må være i alles blikk. Kun på denne måten kan en nå målsetningen om en helhetlig vannforvaltning etter intensjonen i EUs vanndirektiv og vannforskriften.

Hva vil vi natur- og friluftsansjonene?

Jo, vi vil at miljømålene skal nås. Vi vil at vassdragene våre skal ha en god økologisk tilstand.

Vi ønsker oss regulanter som frivillig kikker på små tiltak som kan bedre vassdragsøkologien eller levevilkårene for fisk. Små kroner, ørsmå summer til naturrestaurering, der turbinene årlig svinger inn millioner av kroner.

Vi ønsker oss en aktiv Statsforvalter som følger opp med pålegg der konsesjonærenes frivillighet er gjemt i skuggen av kommersens jag.

Vi ønsker oss et NVE, et energidirektorat, som får fortgang i revisjoner av konsesjonsvilkår der dette nå står for tur. Lokale initiativer kan ikke støve ned i årevis uten at noe skjer.

Vi ønsker målrettede tiltak som gjør det lønnsomt for bøndene å hindre avrenning av fosfor og nitrat. Gode tiltak som tar høyde for klimaendringer - økt nedbør og styrtregn. Der den nasjonale landbrukspolitikken kanaliseres ned i regionalt bygdeutviklingsprogram, regionalt næringsprogram og regionalt miljøprogram. Økonomisk stimulering. Gulrot mer enn pisk, all den tid bøndenes samfunnsoppdrag er viktigere enn det meste annet.

Vi ønsker oss kommuner som gjennom sin planlegging, de kommunale arealplaner, gir elver og bekker rom, mye rom. For 200 års flommer med påslag. Den tid der en fra kommunens side tillot bygging inntil vassdrag, og i neste sving roper på staten for prekært behov for flomsikring, den er forbi.

Vi ønsker oss kommuner som har vann- og avløpsløsninger fremst i pannebrasken. Også ved etablering av hytteområder til fjells. Krevende, komplekst, kostbart. Men går hytteutbygging på bekostning av vannmiljø og naturressurser, da bør svaret fra forvaltningens side være enkelt: Nei.

Vi ønsker oss vannkoordinatorer som kan lede arbeidet lokalt. Og vi ønsker oss en vannregionmyndighet som er nettopp vannregionmyndighet, i betydning: Vise myndighet. Ikke bare administrativt koordinerende som nå. Politisk leder og politisk utvalg i vannregionmyndigheten kan også ta sin rolle, heve stemmen, sette vannforvaltningen på dagsorden i Innlandet og Viken, og med tydelighet påpeke det som skal til for å nå de ambisiøse miljømålene. Og der sektormyndigheter ikke følger opp sitt ansvar si fra ved å stå opp for målsetningene som følger de regionale vannforvaltningsplanene.

Hvem styrer egentlig samfunnsutviklingen, hvem styrer oss mot en grønnere framtid, hvem styrer oss mot god økologisk tilstand i våre vassdrag?

I en tid der markedskreftene herjer i det store og politikken dessverre blir styrende i det små. Så må vi alle forsøke å løfte blikket fra det små og spille politikerne gode i det store. Det er viktig, og det er et ansvar vi alle må ta.

Og videre, alle dere som jobber i den offentlig forvaltning: Stå opp for deres forvaltningsrolle. Når en beinhard oppdrettsaktør presser på for å anlegge et landbasert oppdrettsanlegg ved et vassdrag, en resipient som er brukt opp, da er dere i den offentlige forvaltningen en hemske. Når Nye Veier skal anlegge en ny motorvei, raskest mulig og billigst mulig, så er det selvsagt at demokratiet og alt av omstendelige planprosesser sinker utbyggingen. Men demokratiet tar tid, demokratiet trenger tid. Nye Veier bygger motorvei, det er de sikkert gode til, men de bygger ikke samfunnet. For det

samfunnet vi ønsker, den framtiden vi trenger, den følger av demokrati, politisk styring og en skarpt fungerende offentlig forvaltning.

Så til dere alle: Om du heter Anders Iversen i Miljødirektoratet, om du heter Tonje Rundbråten i vannregionen, om du heter Mari Olsen i Innlandet fylkeskommune eller Reidun Aaker i Ål kommune. Ikke glem at den jobben dere har er viktig!! Uten dere er det umulig å nå klimamålene som følger Parisavtalen. Uten dere er det umulig å forhindre ytterligere tap av verdifull natur. Og uten dere er det umulig å nå miljømålene som følger av EUs vanndirektiv og vannforskriften.

Så på vegne av meg selv, Forum for natur og friluftsliv, alle natur- og friluftslivsorganisasjoner i Innlandet og Viken, lykke til med det videre arbeidet. Vi skal heie, vi skal støtte og vi skal delta etter vår beste evne.

